

גיליון הורים פרשת בשלח

בפרשה מספר נושאים מרכזיים :

היציאה ממצרים , מצרים רודפים אחרי בני ישראל , קריעת ים-סוף , שירת הים , פרשיות המים, לחם ובשר מן השמים , ריב המים , מלחמת עמלק

לקראת השבת מצורפים תשעה סיפורים קצרים לשלב בדברי התורה בבית או בכל מקום אחר (נעשה מאמץ להביא סיפורים על מנת שתהיה אפשרות לגוון ולהתאים את הסיפור לפי הצורך החינוכי במשפחה או בכיתה)

סיפור א' – למה ללכת בדרך הקשה?
סיפור ב' – אל תהסס לפעול
סיפור ג' – התיצבו וראו את ישועת ה'
סיפור ד' – פלא קריעת ים סוף
סיפור ה' – למה חָמָה בכתיב חסר?
סיפור ו' – להאמין באמונה שלימה
סיפור ז' – תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֲמוּ בָהֶר נַחֲלֶתָּךְ
סיפור ח' – אָנִי ה' רִפְאֶךָ
סיפור ט' – מדוע נהגו לפזר סולת לציפורים בשבת שירה?
אוסף מדרשים קצרים לפרשה ולטו' בשבט

מומלץ לספר את הסיפורים עם המסר מוכן מראש ולהרחיב ולהתאים לצורך של הילדים במשפחה. שבוע טוב ושבת שלום

סיפור א' לשולחן שבת

ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא וגו'. והקושיא ברורה אם זה קרוב זה עוד יותר טוב? אלא מכאן לומדים יסוד גדול בעבודת ה' כל דבר שאתה רואה שקל ונוח לך מאוד לעשות צריך לבדוק שזה לא עצת היצה"ר. וידוע שאברהם אבינו ע"ה בעקידה כשבא לשלוח את ידו לשחוט את בנו ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אל תשלח ידך אל הנער וגו', אברהם נסתפק אם זה מלאך באמת או שזה ח"ו היצר בקולו של המלאך עד שהוא ראה את האיל נאחז בסבך בקרניו ואז הוא הבין שמי שקרא לו זה היה באמת מלאך. שאם זה היה היצה"ר הוא היה מביא לו איל על מגש ולא מסבך הקוצים.

ומעשה בשלושה גויים שבאו לרב העיירה ואמרו לו יש איתנו שלושה יהודים ובאמרם זאת הצביעו עליהם שהרב יראה אותם. ואמרו לרב יש לך שעתיים לפדות אותם כל אחד מהם עשרת אלפים דולר ואם לא תביא תוך שעתיים אנו שוחטים אותם. הרב אמר להם אני הולך להשיג את הכסף אנא אל תיגעו בהם. והרב רץ במהירות לאנשים באזור התעשייה וביקש מהם בתחנונים שיעזרו שזה פיקוח נפש ממש והנה תרמו לו בעין יפה אלפי דולרים ובתוך פחות משעה הרב מחזיק שלושים אלף דולר. אבל הרב הלך לישיבה שלו ואסף איזה עשרה בחורים חזקים ואמר להם בואו אתי והביא אותם לשם ואמר להם תרביצו גם לגוים וגם ליהודים בלי לרחם על היהודים, וכך עשו. והנה רואים שהיהודים שהיה עליהם זקן ופיאות זה התעופף מיד מהפנים שלהם וראו כולם שזה סתם תחפושת ובאמת כולם גויים שרצו לעשות תחבולה לגרוף כסף, ואזי שאלו כולם את הרב איך ידעת? אמר להם הרב כשאני הולך לבקש מאנשים תרומה לישיבה עשר דולר לחודש אני צריך להזיע עד שאני מצליח. ואילו כאן אספתי סכום אדיר בפחות משעה והבנתי שאת הכסף שרוצים לתת לישיבה זה מצוה מאוד גדולה ולכן זה קשה. אבל כאן שנתנו בלי לחשוב וכל כך מהר הבנתי אין כאן מצוה ע"כ המעשה.

ומכאן נלמד אנו שכל פעם שאנו מסופקים אם לעשות מעשה כזה או כזה נבדוק ומה שיותר קשה זה סימן בדרך כלל שזה הנכון לעשות. (מעובד מאתר dvar-tora.com)

סיפור ב' לשולחן שבת

אל תהסס לפעול כשעמדתו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים.. קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה (סוטה לו ע"א) בחול המועד פסח נכנס אברך לבית כנסת בין מנחה למעריב. הגבאים הבחינו בו ומיד פנו אליו בבקשה שידרוש דרשה קצרה לפני הציבור. סרב הלה ואמר: "לא איש דברים אנכי..". אבל הגבאים לא ויתרו, הפצירו בו עד שנעתר לומר כמה מילים. העלוהו אחר כבוד אל ה'כימה' והוא פתח ואמר כך: רבותי! עוד כמה ימים יחול 'שביעי של פסח', בו קוראים לנו בתורה את פרשת קריעת ים סוף. נתבונן מעט מה ארע שם. "כולם ודאי יודעים כמה נורא היה מצבם של עם ישראל באותה עת. מאות אלפי יהודים צועדים עם נשותיהם וילדיהם הקטנים, מאחוריהם שועטים מיליוני פרשים מצריים, ולפניהם – ים סוף. אין לאן לברוח! באותם רגעים נצרך מעשה של מסירות נפש שיציל את עם ישראל ויגרם לכך שהים יבקע. ללא מעשה של מסירות נפש – לא היו יכולים להינצל! היה שם יהודי אחד – ממשיך הדרשן – בשם גרשון בן עמינדב.. כל הקהל מתחיל ללחוש 'נחשון בן עמינדב', אבל מיודענו הדרשן עושה עצמו כאילו שומע וממשיך לתאר במלים ציוריות את התלכטיותו הקשות של גרשון בן עמינדב, מה עליו לעשות בעת הזו: מצד אחד נצרך מעשה של מסירות נפש לקפוץ למים, מצד שני – מה יהיה על אשתו וילדיו הקטנים, מי ידאג להם כאשר ימות בטביעה? ואף על פי כן, החליט גרשון בן עמינדב, יש למסור נפש, בלי להתחשב בשקולים אחרים כלל! בינתיים נגשים לגבאי כמה מתפללים זועמים והטיחו בו: "הרי היהודי אמר שאינו איש דברים, למה לחצת עליו לעלות לדבר?" "ובכן" – המשיך הדרשן – היה ברור לו שללא מסירות נפש לא יזוז דבר. החליט אפוא גרשון בן עמינדב שהוא קופץ לתוך המים. אלא שלהפתעתו המרובה, את מי הוא פוגש שם? את נחשון בן עמינדב שהקדימו בכמה רגעים... "אם לא היה נחשון מקדים את גרשון – עד היום היה הנס נקרא ע"ש גרשון.!" כך מפסיד אדם זכות עולמית של קדוש ה' בעקבות השתהות ותהיות – סיים הדרשן. "כשיש מצווה שהזדמנה לפניך או יש לך רעיון טוב – הזדרז לקפץ ולבצע אותו מיד. קנה את עולמך לפני שיקדימוך אחרים!" (מהרב שלמה לווינשטיין שליט"א).

סיפור ג' לשולחן שבת

"התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום"

בעיר אחת חי עשיר גדול ולו בת יחידה. בהגיעה זמנה, פנו שדכנים רבים לאבי הנערה בהצעות שונות כמעלתה, אולם האב דחה את כולם. מחפש הוא לביתו - כך אמר - בחור כליל המעלות! לבסוף נמצא חתן כזה מופלג בתורה ובמידות טובות אלא שהיה זה בן עניים, אולם לעשיר לא היה הדבר מעלה ולא מוריד, שהרי באוצרותיו היה כסף די והותר. כאשר ברר החתן על חותנו לעתיד, הפליגו הכל בעושרו הרב ואף טרחו לספר כי לגביר יש אוסף נפלא של כלים, קערות, צלחות וסכו"ם מעוטרים באבני חן, עין לא ראתה כמותן! כעבור זמן לא רב נחוגה מסיבת האירוסין, והעשיר, ברצותו להרשים את משפחת החתן, הורה לעבדיו להשתמש לסעודה בכלים מתוך האוסף היקר. החתן, שלא הורגל במזון כה משובח ובשפע כזה, לא שם ליבו כלל אל כלי האוכל המעוטרים אלא מילא פיו במעדנים ואכל... כעבור זמן פנה החתן לחמיו ואמר: חותני היקר, שמעתי כי באוצרותיך מצוי אוסף כלים נהדר, האם אוכל לראותו...? מה?!... נדהם העשיר - האם לא שמת לב כלל לכלים הנהדרים בהם הוגשו המעדנים בשמחת אירוסידך?!... אודה על האמת - השיב החתן בבושה - לא שמת לי לב כלל אל מערכת כלי האוכל... כן הוא גם הנמשל. משה רבינו ידע כי בני ישראל היוצאים ממצרים ידועי סבל ועבודת פרך שנים כה רבות, ואף כעת מבוהלים מהמצרים הרודפים אחריהם, משום כך הזהירם ואמר: "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום", אל תסיחו דעתכם, אלא הביטו אל הניסים והנפלאים - גבורותיו של הקדוש ברוך הוא!

סיפור ד' לשולחן שבת

וישם את הים לתְּרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַיָּם - יש להבין מדוע מתפעלים לנו כל כך ממעשה קריעת ים סוף, והרי יודעים לנו כי הקדוש ברוך הוא ברא את הים ואם כן בכוחו גם לקרוע אותו. הסברו של רבי אשר וייס שליט"א על פי משל: פסל אומן אחד טרח ויגע ימים רבים ופיסל דמות נפלאה של סוס אביר. העמיד האיש את הסוס בכיכר העיר ועמד מן הצד לבחון את תגובותיהם של העוברים והשבים. למרבה אכזבתו איש לא עצר להביט ביצירה המופלאה. לבסוף לא עצר הפסל ברוחו, ניגש אל אחד העוברים ושבים ושאל: אמור נא לי האם ראית מעודך יצירה כה נאה? מדוע אינך מתפעל ממנה, והרי זה נראה סוס אמיתי? דווקא מפני כך - השיב האיש - אין איש שם לב, כולם בטוחים כי אכן זהו סוס אמיתי... סוסים כאלה מסתובבים כאן רבים ומשום כך אין יצירתך מעוררת כל השתאות. לו לעצתי תשמע - אמר האיש - חצה נא את סוסך לשני חלקים והעמד אותם זה בצד זה או אז תראה כמה תשמת לב לקבל יצירתך! כן הוא גם הנמשל - אמר רבי אשר - לו היינו זוכים להתפעל בכל יום מאלפי הניסים המופלאים הסובבים אותנו, כגון זריחת החמה

ושקיעתה, הים הגדול, הצמחים, הגשם והרוח, העולם וכל אשר בו, אזי לא היה כל צורך לקרוע את הים... דווקא מפני שבני אדם גיילים לנפלאות המתרחשים סביבם תדיר, היה צורך לקרוע את הים כדי שנתעורר ונבחין בגדלות הבורא יתברך

סיפור ה' לשולחן שבת

"וְהַיְמִים לָהֶם הַמָּה מֵיְמֵינִם וּמִשְׁמַאֲלָם".

מדוע נכתבה המילה חומה בתורה ללא האות "ו" אלא בכתיב חסר "חמה".

המדרש מספר כי בשעה שעברו ישראל את הים עמד מלאך אחד וקטרג עליהם, הכיצד זוכים עובדי עבודה זרה לנס שכזה!?

מיד ציווה הקב"ה על שר הים, הממונה על הים, ונתמלא הוא חימה!

שאל הקב"ה: "וכי ברצונם עבדו ישראל עבודה זרה? והרי מחמת השעבוד ששעבדום מצרים! מיד שפך שר הים חמתו על המצרים.

המגיד מדובנא זצ"ל ממשיל זאת כמשל נפלא:

לשני סוחרים, ראובן ושמעון, שהיו חנויותיהם בשכנות.

פעם אחת פיתה שמעון את אחד המשרתים בחנותו של ראובן, שיגנוב סחורה מאדונו וימכור לו. המשרת, שהיה איכר פשוט, נכשל

בחלקות לשונו של שמעון, ועשה כאשר פיתוהו, גנב סחורה מאדונו ומכרה לשמעון.

כיון שאיש לא שם לב למעשה, שב המשרת וגנב מדי פעם בפעם ומכר לשמעון.

לימים הרגיש ראובן כי גניבה מתרחשת בחנותו, התקין מצלמות בתוך החנות ומחוצה לה, ולאחר מעקב קצר גילה מיד מי הוא האשם

בדבר. במצלמות ראה כיצד גונב מתוך החנות ובאמצעות המצלמות בחוץ ראה לאן הולך המשרת עם הסחורה הגנובה. עם זאת כיון

שחכם היה, לא גילה לאיש דבר אלא, תבע את משרתו לדין.

הגיש ראובן אל הדיינים רשימה מפורטת של הסחורה הגנובה בצירוף התמונות מתוך החנות ועד מהרה הוציאו פסק דין כי המשרת

חייב לשלם לאדונו על כל הסחורה הגנובה כמו שיעריכה סוחר מומחה.

הזמין ראובן את שמעון שכנו אל בית הדין ואמר לדיינים כי אין מומחה כמותו להעריך סחורה.

שמעון, בצביעותו הרבה, עשה עצמו כידידו של ראובן, וכדי לשאת חן בעיניו הגזים בהערכתו את הסחורה ועל כל פריט נקב מחיר

כפליים משוויה האמיתי.

כשסיים שמעון בהערכת הסחורה, מיהר ראובן להציג את הרשימה המפורטת לדיינים ובצירוף תמונות מהמצלמות מחוץ לחנות,

אמר: "מורי ורבותי! כעת ברצוני לתבוע את הגנב האמיתי הלא הוא שכני שמעון, שפיתה את משרתי לגנוב ממני, ועתה עליו לשלם

לי ככל אשר העריך בעצמו את שווי הסחורה...!"

והנמשל הוא:

המקטרג ביקש להזיק לישראל ומשום כך, העליל עליהם שעבדו עבודה זרה, עד שנתמלא שר הים חימה, שהרי המצרים הם היו אלו

שגרמו לעם ישראל לעבוד ע"ז ועל כן, את אותה חימה שפך על ראשי מצרים.

סיפור ו' לשולחן שבת

להאמין באמונה שלימה

"וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ"

דרגת האמונה הגבוהה ביותר, היא שהאדם איננו מפקפק. מוכן ומזומן הוא לקבל את שהבטיח לו ה' אך במידה ואמונתו איננה חד

משמעית - אין לו סיכוי להנות מההבטחה...

במעמד קריעת ים סוף הגיעו בני ישראל לדרגה הגבוהה ביותר של אמונה בה' – אמונה פשוטה בלי שום פקפוק (ר' ירוחם ליבוביץ, המשגיח

מישיבת "מיר") ומסופר בעניין זה:

אדם אחד שמע פעם את דרשתו הנלהבת של ר' ישראל סלנטר, שאמר כי אדם הבוטח בה' בכל ליבו יספק לו ה' כל צרכיו.

נכנסו הדברים לליבו של האיש ועזב את מלאכתו.

ישב בביתו והאמין שה' יתן לו 10,000 רובל כסף. לאחר זמן משלא הגיע הכסף, פנה האיש לר' ישראל ושאל – עשיתי כאשר אמרת

והכסף בושש מלבוא...

אעשה איתך עסק אמר ר' ישראל אקנה ממך את 10,000 הרובל שאתה עתיד לקבל משמים ותמורתם אתן לך עתה 5,000 רובל.

הסכים האישי בשמחה לעסקה המוזרה.

רואה אתה השיב ר' ישראל – אם הסכמת לעסקה סימן שאינך מאמין באמת שתקבל את הכסף כי מי מסכים לקבל 5,000 רובל ולתת בעבורם 10,000 רובל?! אמונתך אינה אמונה שלמה!..

סיפור ז' לשולחן שבת

כתוב בשירת הים "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכן לשבתך... מלשון נטיעה. וידוע כי תהליך של נטיעה הוא תהליך איטי - הכנת הקרקע, חפירה, נטיעה ועד שהכול מושלם, הנטיעה מכה שורשים וצומחת.

כן הגאולה, נדרשת בה הכנה גדולה וראשיתה באמונה. וכמו שהנטיעה הולכת קמעא קמעא ועולה, כן הגאולה באה קמעא קמעא.

אחת המצוות הראשונות לקראת הכניסה לארץ "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל...." ומדוע?

שלא יאמר אדם יש בארץ הכל אז אין צורך ליטוע בעצמנו ואפשר לשבת ולאכול ללא דאגה לדורות הבאים.

מעשה עם אדריאנוס קיסר שראה אדם מבוגר שותל עץ ושאלו: "לשם מה הנך טורח?! והלא בטח שלא תוכל להנות מפירותיו!"!

אמר לו הקשיש: "כשם שאבותי השאירו לי כך אני אשאיר לבני..."

ומסופר במסכת תענית דף כא. על חוני המעגל שיום אחד הלך בדרך, ראה אדם אחד שנוטע חרוב

אמר לו: עץ זה, עד כמה שנים נותן הוא פירות?

השיב לו: עד שבעים שנה.

שאל אותו חוני המעגל: וברור לך שתחיה שבעים שנה!?

אמר לו אותו אדם: "עולם מלא חרובים מצאתי כפי ששתלו לי אבותי, שותל גם כן אני, לבני..."

ישב חוני בצד האילן, אכל פיתו ונרדם. הקיפה אותו שן סלע, ונעלם מן העין, וישן שבעים שנה.

כאשר הקיץ, ראה אדם אחד שמלקט מעץ התאנים.

שאל את מלקט התאנים: "סליחה האם אתה הוא ששתלת אותו?"

אמר לו: אני הנכד של השותל

אמר חוני לעצמו: אם כן נמצא שישנתי שבעים שנה. וראה את אתונו שנולדו לה עדרים עדרים.

הלך לביתו, ושאל אותם: "הגידו לי, בנו של חוני, האם הוא חי?"

השיבו לו: הוא נפטר אבל, בן בנו עדיין בחיים.

אמר להם: אני חוני המעגל. ולא האמינו לו. בלית ברירה הלך לבית המדרש.

שמע את החכמים שאומרים: מאירות הלכותינו כבשנות חוני המעגל שכאשר היה נכנס לבית המדרש, כל קושיה שהייתה להם

לחכמים, היה פותר להם.

שמח ואמר להם: אני הוא! ולא האמינו לו, ולא עשו לו כבוד כראוי לו.

חלשה דעתו, ביקש רחמים, ומת.

אמר רבא: זהו שאומרים אנשים, או חברותא או מיתותא.

על כל אחד מאיתנו מוטלת החובה להביט לדורות הבאים ולנטוע את האמונה עמוק בליבנו כדי לחיות את התקווה לתיקון והשלמה של

המציאות. וגם בצד החומרי – אנו נדרשים לקחת אחריות על מצבו של העולם והדאג לדורות הבאים עפ"י האמור בקהלת רבה: "

בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה, מעשיי כמה נאים ומשובחים הם.

וכל מה שבראתי, בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת, אין מי שיתקן אחריך!".

סיפור ח' לשולחן שבת

"כל המנהל אשר שמתי במצרים לא אשים עליה פי אני ה' רפא" מסופר על הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זצ"ל שפעם בא אליו חסיד

אחד שהיה חולה אנוש וכבר הרבה לעסוק ברפואים ורפואות ולא הועילו כלום, והלה בא לשאול בעצתו ולבקש ברכתו, אמר לו

הצדיק תיסע לפרופסור שבעיר אניפולי והוא ירפאך. לא התמהמה החולה אף רגע, שכר תיכף עגלה לנסוע לאניפולי ותיכף בבואו

לשם, התחיל לחקור ולדרוש היכן דר כאן הפרופסור, תמהו עליו אנשי העיר ואמרו: שום פרופסור וגם דוקטור אין כאן. עמד האיש

כמשתומם והתפלא מאד, הייתכן שיוציא הצדיק מפיו דבר שלא היה בעולם כלל? בלית ברירה נסע חזרה ובא שוב לבית הצדיק

מנעשכ"ז וסיפר לו שאין באניפולי לא פרופסור ולא רופא ולא כלום, שאל אותו הצדיק ואם כן מה עושים אפוא האנשים הדרים

באניפולי? אם חלילה אחד מהם חולה, השיב לו החסיד מה יוכלו לעשות? אין להם ברירה אלא לבטוח בהש"ת שהוא ברוב חסדי

ירחם עליהם וירפא אותם. אמר לו הצדיק: זהו הפרופסור מאניפולי שאמרת לי, ומי שעוזר לבני אניפולי הוא יעזור גם לך, וכן היה, תיכף כשיצא האיש מחדרו של הצדיק הרגיש שהוא הולך ומבריא ונתרפא רפואה שלמה

סיפור ט' לשולחן שבת

בחלק מקהילות ישראל נהגו בשבת שירה פרשת בשלח לפזר סולת לציפורים על פי המדרש בילקוט שמעוני. כתוב בפרשה " ... ביום השביעי יצאו מן העם לקט ולא מצאו". הצדיק ר' מאיר מפרימישילן שאל: מדוע כתוב בפסוק "ולא מצאו"? הרי בשבת כלל לא ירד מן, ולכן היה צריך להיות כתוב "ולא היה", כי זה לא דבר שאבד שיש בו עניין של מציאה? אלא, הסביר את דבריו באמצעות דברי המדרש בילקוט שמעוני: בשעה שאמר משה רבינו לעם, כי בשבת לא ירד מן ועליהם ללקט ביום השישי לחם משנה, זממו דתן ואבירם בלבם מחשבת רשע, להראות לעם שמשה אינו דובר אמת, ואז אמרו לעם משה רבינו טועה! בשבת בבוקר כשתקומו משנתכם אתם תראו שירד מן כמידי יום ביומו! מה עשו אלו הרשעים? בשבת בבקר השכם, קמו דתן ואבירם בחשאי ופיזרו מסביב לאוהלי ישראל – מן שאספו ביום שישי, וכך חשבו שכשישראל יקומו בבוקר ויראו שירד מן, יחשבו עם ישראל שמשה אינו דובר אמת! מה עשה הקב"ה כדי להפך עצתם? שלח להקות ציפורים למחנה בני ישראל בבוקר יום השבת ואכלו הם את כל המן עד שלא נשאר ממנו כלום. וכשקמו בני"י אכן ראו שאין מן והסכימו כי אכן משה דבר אמת! ולכן כתוב "ולא מצאו" שלא מצאו את המן כדברי דתן ואבירם. על פי מדרש זה נהגו בקהילות ישראל בכל שבת פרשת בשלח לפזר סולת לציפורים כדי לתת להם שכרם על המעשה הטוב שעשו.

אוסף מדרשים קצרים לפרשת בשלח ולטו' בשבט:

ויקח משה את עצמות יוסף מנין יודע משה היכן יוסף קבור אמרו: סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, היא הודיעה את משה היכן יוסף קבור. עמדו מצרים ועשו לו ארון של מתכת ושקעוהו בנילוס. בא משה ועמד על נילוס. נטל צרור וחקק בו עלה שור, וצווח ואומר: יוסף יוסף, הגיעה שעה שהקדוש ברוך הוא גואל את בניו, והשכינה מעכבת לך, וישראל וענני כבוד מעכבין לך. אם אתה מגלה את עצמך, מוטב. ואם לאו, הרי אנו נקיים משבועתך. מיד צף ועלה ארונו של יוסף. (תנחומא בשלח) ועדיין לא היה יכול משה ליטלו, משם שהעמידו חרטומי מצרים שם בכשפים שני כלבים של זהב. שאם יבוא אדם לשם הם נובחים וקולם הולך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום. כיוון שבא משה לשם, התחילו הכלבים נובחים ומיד שתקו. הכריז משה ואמר, בואו וראו, הכלבים החיים אינם נובחים, ואילו הכלבים המזוייפים הללו נובחים (שמות רבה בשלח)

"ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו" - בשעה שיצא פרעה הרשע לרדוף אחרי ישראל, אמר להם לחילותיו, מי בכל בהמה קלת מרוץ וארכב עליה וארדוף אחרי ישראל. אמרו לו חילותיו אין בכל בהמה קלת מרוץ אלא סוסה שלך, שכולה צבעונין וגונין ולא היה כיוצא בה מעולם, וכל הסוסים רואין אותה ורצין אחריה. עמד פרעה ורכב על סוסה שלו ורדף אחרי ישראל החונים על הים. כשם שאמר פרעה לחילותיו מי בכל בהמה קלה וארכב עליה, כך באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, מי בכל הבריות המשמשים לפני, קל וזריז? אמרו לפניו, ריבוננו של עולם, הכל שלך והכל מעשי ידיך, גלוי וידוע לפניך שאין בכל הבריות כולן קלה וזריזה אלא הרוח שיוצאת מתחת כיסא הכבוד. מיד וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח, למהר תשועתם של ישראל ולהחיש מפתם של מצרים (מכילתא דרשב"י)

אילן אילן במה אברכך.

איתא בגמרא: נפגשו רב יצחק ורב נחמן ושוחחו בדברי תורה שעה ארוכה. כשנפרדו, ביקש רב נחמן: יברכני רבי" השיב לו רבי יצחק: לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב "אמשול לך משל, למה הדבר דומה? ועיף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין, וצילו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפירותיו, ושתה ממימיו וישב בצילו. וכשביקש לילך אמר: אילן, אילן במה אברכך? אם אומר לך שיהיו פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, ושתה ממימיו וישב בצילו, הרי צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת תחתך אלא, יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך. אף אתה, במה אברכך? אם בתורה, הרי יש לך תורה, אם בעושר, הרי יש לך עושר אם בבנים, הרי יש לך בנים, אלא יהי רצון, שיהיו צאצאי מעיך (ילדיך) כמותך (בבלי, תענית ה.).

מתכוננים לפרשה תשובות לשאלות :

יוצאים ממצרים (יג, יזכב)

עם ישראל יוצא את מצרים במסעו לקבלת התורה בהר סיני ומשם לארץ ישראל. למרות שהדרך הקצרה לארץ ישראל עוברת דרך פלישתים, הקב"ה מנחה את עם ישראל להאריך את המסע דרך המדבר

1. פרעה הרשע מגרש את עם ישראל ממצרים לאחר מכת הבכורות. מדוע הקב"ה לא מנחה את עם ישראל דרך ארץ פלישתים אלא דרך המדבר? (יג, יז) פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה
2. הבא שני פירושים למילה "וחמושים" (רש"י יג, יח) אין חמושים אלא מזויזנים, דבר אחד חמושים מחומשים, אחד מחמשה (ח) יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה.
3. משה רבינו לוקח עימו את עצמות יוסף. מדוע? (יג, יט) כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד פקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם
4. למה יוסף לא השביע ישירות את בניו שיעלו את עצמותיו לארץ ישראל כמו יעקב? (רש"י יג, יט) אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל בני לא יניחו מצרים לעשות, לכך השביעם לכשינאלו ויצאו משם, שישאווהו (מכילתא פי"ח):
5. יוסף השביע את אחיו "והעליתם את עצמותי מזה אתכם" מה למדים מהמילה "אתכם" (רש"י יג, יט) למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמם, שנאמר אתכם
6. למה נכפל לשון השבועה בפס': "השבוע השביע" (רש"י יג, יט) השביעם שישביעו (ט) לבניהם.
7. במסע בני ישראל היו לפני העם עמוד הענן ועמוד האש. מה היה תפקיד כל עמוד? (יג, כא) עמוד ענן - להראות את הדרך ועמוד האש להאיר בלילה

מצרים רודפים אחרי בני ישראל

כאשר בני ישראל מגלים כי פרעה ובני עמו השיגו אותם וחוננים קרוב אליהם קיבלו לפחד. חלק מהם אף רצו לשוב מצרימה. משה מחזק את רוחם ומבטיח כי בקרוב מאוד יראו את ישועת ה'.

1. עם ישראל חנה לפני "פי החירות" על שם מה נקרא המקום כך? (רש"י יד, ב) הוא פיתום, (פ) ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א),
2. כתוב בפס' "וישב בני ישראל" למה הקב"ה משיב (אחור) את עם ישראל ולא מנחה אותם קדימה לכיון ארץ ישראל? (רש"י יד, ב) כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו':
3. מה פירוש המילים "נבוכים הם בארץ" (רש"י יד, ג) נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו
4. הקב"ה אומר "ואכבדה בפרעה" מה פירוש המילה "אכבדה" ואיך הקב"ה עושה זאת? (רש"י יד, ד) המילה "אכבדה" היא מלשון כבוד, וכשהקב"ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד
5. כתוב על בני ישראל "ויעשו כן" מה התורה באה לומר לנו במילים אלו? (רש"י יד, ד) להגיד שבחן ששמעו (ר) לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):
6. כמה ימים עברו מציאת בני ישראל ממצרים עד שפרעה משיג את עם ישראל? (רש"י יד, ה) שבעה ימים.
7. מה גרם לזה שלב עבדי פרעה נהפך לרדוף אחרי בני ישראל הרי אמרו לפרעה "עד מתי יהיה זה לנו למוקש - שלח את האנשים" (רש"י יד, ה) לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו (ב) לרדוף אחריהם בשביל (ג) ממונם שהשאלום:
8. מצרים רודפים אחרי בני ישראל עם מספר בהמות רב, מהיכן היו בהמות אלו? (רש"י יד, ז) ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים (שמות ט, ו), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וגם מקננו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה' (בתוך המצרים), מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו (מכילתא פ"א):
9. לאחר שפרעה רואה שעם ישראל לא חוזר למצרים, פרעה ועבדיו מצטערים ששיחררו את עם ישראל. פרעה מגייע את צבאו ורדוף אחרי בני ישראל. השלימו: "וירדוף אחרי בני ישראל", רמזה"י (ד, ח) ובני ישראל יוצאים ביד רמה
10. כתוב הפס' "והנה מצרים נסע אחריהם" לכאורה היה צריך להיות כתוב מצרים "נוסעים" אם כן למה נכתב "נסע" (הבא 2 פירושים)? (רש"י יד, י) בלב אחד כאיש אחד כדי לפגוע בעם ישראל. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים (ו) נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג):
11. הקב"ה מצווה את בני ישראל לחזור בדרכם ולחנות לפני האליל המצרי האחרון "בעל צפון" כך שפרעה יחשוב שהנה הוא יוכל לנצח את עם ישראל ואכן פרעה וחילו רודפים אחרי בני ישראל. בני ישראל נושאים עיניהם ורואים את השר של מצרים (מלאך) נוסע אחריהם ומפחדים. מה אומרים בני ישראל למשה? השלימו: "המבלי (האם) במדבר" (יד, יא) המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במקדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים

קריעת ים-סוף (יד, טו-לא)

- המצרים מגיעים בסמוך לבני ישראל במהלך הלילה וחלק מבני ישראל מפחדים מאוד.
1. הקב"ה אומר למשה "מה תצקע אליי" מה אנו למדים מכך? הבא שני פירושים. (רש"י יד, טו) למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל נתונין בצרה.
 2. משה מבטיח לבני ישראל שה' ילחם להם. מה הקב"ה מצווה על משה? (יד, טז) הָרַם אֶת מִטְּךָ וּנְטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיָּבֵשָׁה
 3. כתוב בפס' "וילך מאחריהם" למה צריך שילך מאחרי בני ישראל ולא מלפניהם? (רש"י יד, טז) להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות (ל) של מצרים
 4. למה נאמר בפס' "מלאך האלקים" ולא מלאך ה'? (רש"י יד, טז) בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים:
 5. מה לומדים מהצירוף בפסוק "זה אל זה" בשני המקומות שהוא מופיע בתנ"ך? (בעל הטורים יד, כ) זה אל זה. ב' דסמיכי דין ואידך וקרא זא"ז ואמר ק' ק' שבקשו המלאכים לומר שירה וא"ל הקב"ה מעשי ידי' טובעים בים ואתם אומרים שירה וזהו ולא קרב זה אל זה אותם שנאמר בהם וקרא זה אל זה:
 6. מלאך ה' הולך בין מחנה מצרים ומחנה ישראל כדי לקבל חצים ובליסטראות של מצרים ואח"כ מצטרף עמוד הענן להחשיך למצרים ושלא יתקרבו לבני ישראל. משה מטה ידו על הים. כיצד הקב"ה בוקע את הים? (יד, כא) ברוח קדים כל הלילה
 7. כתוב בפס' "ויבקעו המים" איזה מים נבקעו? (רש"י יד, כא) כל מים (ס) שבעולם (מכילתא פ"ד):
 8. ים סוף נבקע ואיתו נבקעו כל מים שבעולם כדי לפרסם את הנס בכל העולם וקרקעית הים הופכת ליבשה ומיד עם ישראל יורד אל תוך הים. השלימו: " והמים _____ ומשמאלם" (יד, כב) והמים להם חומה מימינם ומשמאלם
 9. מה לומדים מהצירוף מהמילים באשמורת הבוקר? (בעל הטורים יד, כד) (כד) באשמורת הבוקר. ב' הכא ואידך ויבאו בתוך המחנה באשמורת הבוקר גבי שאול בהלחמתו עם אנשי יבש גלעד שהוא עת רצון שהקב"ה עושה בה נס לצדיקים
 10. המצרים רודפים אחרי בני ישראל אל תוך הים והקב"ה נותן מהומה בתוך מחנה מצרים וגלגלי מרכבותהם נשרפים, נשברים ונשטמים. מה מנסים המצרים לעשות לאחר שמבינים שהקב"ה נלחם בהם? (יד, כה) מנסים לברוח
 11. כתוב בפס' שה' "נלחם להם (לבני ישראל) במצרים" למה נאמר במצרים ולא נאמר במצריים? (רש"י יד, כה) במצרים, בארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו במצרים:
 12. לאחר שמצרים נכנסו לים ולא יכולים לברוח, מה הקב"ה מצווה על משה רבינו? ומה קורה למצריים? (יד, כו-כח) מטה את ידו על הים והים נסגר על המצרים וכולם מתים
 13. "וישב הים לאיתנו". מהו לאיתנו? (בעל הטורים יד, כז) לאיתנו. אותיות לתנאיו שהתנה הקב"ה עם הים במעשה בראשית שיבקע לפני ישראל:
 14. איך עם ישראל רואה את המצרים הרי הם טבעו בים, ולמה עם ישראל צריך לראות את מצרים מת על שפת הים? (רש"י יד, ל) שפלטן הים על שפתו, (ת) כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מצד זה, כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו
 15. מה לומדים מהמילה "ובמשה" (בעל הטורים יד, לא) ובמשה. ב' ובמשה עברו. וידבר העם באלהים ובמשה. לומר לך החולק על רבו כחולק על השכינה והמאמין בדברי חכמים כמאמין בשכינה:
 - 16.

שירת הים (טו, א-כא)

נס קריעת ים סוף מוזכר בפי עם ישראל בכל יום ע"י שירת הים בתפילת שחרית. השירה מבטאת את ההצלחה של עם ישראל מחוץ לחוקי הטבע האפשריים. על הניסים הגדולים שראו עם ישראל על הים אמר הנביא יחזקאל שלא ראה מה שראתה שפחה על הים.

1. "או ישיר משה" - המילה "שיר" מורכבת מיו"ד "שיר" כלומר עשר שירות. מהן עשר השירות? (בעל הטורים טו, א) שירת הים. באר. האזינו. יהושע. דבורה. חנה. דוד. שלמה. חזקיה. ושירה לעתיד
2. עם ישראל רואה את הנס הגדול כשהמצרים ותכשיטהם צפים על פני הים ושרים יחד עם משה את שירת הים בנבואה. השלימו: " אשירה לה' _____ בים" (טו, א) כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים
3. מה אנו למדים מהמילים "סוס ורכבו" רמה בים? (רש"י טו, א) ששניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין.
4. מה פירוש המילה "רמה" בפס' "סוס ורכבו רמה בים" (רש"י טו, א) השליך.
5. מה למדים מהמילה "זה" בפס' (רש"י טו, ב) בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים.
6. כתוב בספ' "ומבחר שלישי טבעו בים סוף" היכן טבעו ואיך אנו רואים כאן שה' משלם למצרים מידה כנגד מידה? (רש"י טו, ד) אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טבעתי בין מצולה (תהלים סט, ג), ויטבע ירמיה בטיט (ירמיה לח, ו. מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים
7. למה היו דומים המצרים ששקעו במצולות (במעמקי הים) (טו, ה) אבן
8. כתוב בפס' "תהרס קמין" מי הם הקמים על ה' (רש"י טו, ז) תמיד אתה הורס קמין נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל
9. מה מתכוננים אויבי עם ישראל והקב"ה מצילנו מידם? (טו, ט) ארדוף אשיג אחלק שלל
10. בשירת הים, לאן הקב"ה מנחה את עם ישראל ללכת? (טו, יג) אל נוה קדשך

11. הגויים ששמעו על נפלאות ה' הגיבו במספר אופנים השלימו מה קרה לכל גוי (טו, יד- טז):
נבהלו _____ אלופי אדום
נאחו בהם רעד _____ אילי מואב
שמעו והתרגזו _____ עמים
נאחו בחיל ובפחד _____ יושבי פלשת
נמוגו _____ יושבי כנען
כל הגויים _____ תפל עליהם אימתה ופחד
12. מה עושות הנשים בזמן שהגברים שרים עם משה רבינו? (טו, כ) שרו בתופים ובמחולות
13. כתוב בפס' "ותקח מרים הנביאה" על מה ראינו שנתנבאה מרים? (רש"י טו, כ) היכן נתנבאה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בסוטה
14. כתוב בפס' "ותצאנה כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות" למה הבאנו תופים ממצרים? (רש"י טו, כ) מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממצרים

פרשיות המים (טו, כב-כז)

בני ישראל יוצאים להמשך מסעם במדבר ולאחר שלושה ימים מגיעים למרה ומשה רבינו צועק אל הקב"ה בגלל תלונות בני ישראל. מדוע?

1. הם יוצאים למסע במדבר ולא מוצאים מים לשתות. (טו, כב)
2. מה מצווה הקב"ה לעשות כדי שהמים יתמתקו? (טו, כה) לקחת עץ ולדוק אל המים
3. במרה ה' שם למשה חק ומשפט. באיזה חוקים מדובר? (רש"י טו, כה) במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, (מ) ודינין (סנהדרין נו:)
4. מה הקב"ה מבטיח למי שישמע בקול ה', יעשה הישר בעיני ה', יאזין למצוותיו וישמור את חוקותיו (טו, כו) כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך
5. להיכן מגיעים בני ישראל בהמשך מסעם לחניה ומה היה שם? (טו, כז) אילים, שתיים עשרה עינות מים ושבעים עצי תמר
6. כנגד מה הודמנו לעם ישראל "שתיים עשרה עינות מים" וכנגד מי "שבעים תמרים"? (רש"י טו, כז) כנגד י"ב שבטים, כנגד שבעים זקנים:

לחם ובשר מן השמים (טז, א-לו)

בני ישראל מגיעים אל מדבר סין שהיה בין נווה המדבר אילים לבין סיני.

1. באיזה תאריך ירד המן לעם ישראל? איזה יום בשבוע היה? (רש"י טז, א) נתפרש היום של חנייה זו, לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן, למדון, שאכלו משרי הבצק [משרי המצה] ששים ואחת סעודות, (ק) וירד להם מן בטי"ז באייר, ויום א' בשבת היה, (ר) כדאיתא במסכת שבת (פז:)
2. על מה מתלוננים עם ישראל במדבר? (טז, ג) על הרעב
3. הקב"ה מבשר למשה כי ימטיר לחם מן השמים שממנו ילקטו שישה ימים וביום השישי יהיה בכמות כפולה ("לחם משנה"). מדוע הקב"ה מביא אותו? (טז, ד) כדי לנסות את עם ישראל האם ילכו בדרך התורה
4. לרבים מעם ישראל היה הרבה צאן ובקר אך בכל זאת המשיכו בתלונות כנגד משה ואהרן. הקב"ה מודיע למשה על התפריט היומי בבוקר יאכלו בשר ששמו _____ (עוף קטן) ובבוקר יאכלו _____ שהיה מכוסה בשכבת טל מלמעלה ומלמטה ומתגלה על פני המדבר (טו, יג-טו) שלו, מן
5. מדוע קראו ללחם מן? (טז, טו) כי לא ידעו מה הוא
6. מה הוא "עומר"? (רש"י טז, טז) שם מדה.
7. מה הנס שנעשה שהמרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר? (רש"י טז, יז) יש שלקטו הרבה (ל) ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעיט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:
8. משה רבינו מצווה את עם ישראל ללקוט בהתאם למספר הנפשות במשפחה ולא להותיר עד בוקר. מה קרה למי שניסה לשמור ליום המחרת? (טו, כ) עלו בו תולעים והבאיש
9. מי עבר על דבר ה' והותיר עד הבוקר? (רש"י טז, כ) דתן ואבירם.
10. עם ישראל יוצא ביום שישי ומגלה כמות כפולה של המן. מה עונה משה לשאלתם על הפלא? (טז, כג) שהעודף מיועד ליום השבת ולא יבאיש
11. מדוע מוזכר בפסוק "שבתון שבת קודש" ואילו בפרשת ויקהל כתוב "היה לכם קודש שבת שבתון לה"? (בעל הטורים טז, כג) (כג) שבתון שבת קודש. הקדים שבתון לשבת ואח"כ קודש ובפרשת ויקהל הקדים קודש לשבת והיה לכם קודש שבת שבתון לה' לומר שמוסיפין מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו שצריך שבתה קודם שבא עיקר הקדושה ולאחר שיצאה הקדושה
12. בשבת נוהגים לאכול שלוש סעודות שנלמדות ממילה שחוזרת שלוש פעמים בפסוק. מהי? (טז, כה) היום
13. משה מצווה על ליקוט המן שישה ימים וביום השבת לא יצאו ללקוט. מדוע הקב"ה אומר למשה: "עד מתי מאנתם לשמור מצוותי ותורתי"? (טו, כו) כה ביום השבת יצאו אנשים מהעם ללקוט
14. מהו "צפיחית"? (רש"י טז, לא) בצק שמטגנין אותו בדבש, וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:
15. על המן נכתב: "...והוא כורע גד לבן וטעמו כצפיחית בדבש". מה הקב"ה מצווה את משה? (טז, לב-לד) לקחת מהמן למשמרת ולשים בצנצנת
16. כמה זמן אכלו עם ישראל את המן במדבר? (טז, לה) ארבעים שנה

ריב המים (יז, א"ז)

1. פעמיים בתורה מוזכרת המילה "העליתנו". מה לומדים מזה? (בעל הטורים יז,ג) העליתנו. ב' בתורה. כאן אצלנו ובפרשת קורח "המעט כי העליתנו" במחלוקתו של קרח לומר שאותם עצמם הם שדברו בכאן - דתן ואבירם
2. עם ישראל ממשוך במסעותיו ומגיע לרפידיים ושוב העם צמא למים ומתלוננים למשה. משה רבינו צועק אל הקב"ה. מה מצווה הקב"ה את משה לעשות? (יז,ה) לקחת את המטה שבו היכה את היאור, להכות בסלע ולהוציא מים
3. למה הודגש שהמטה שמשה רבינו מוציא על ידו מים הוא אותו המטה "אשר הכית בו את היאור"? (רש"י יז,ה) מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקה פרעה, ומצרים כמה מכות, במצרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן
4. מה אנו לומדים מזה שנאמר "והכית בצור" ולא נאמר והכית על הצור? (רש"י יז,ו) על הצור לא נאמר, אלא בצור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סנפירינון, והצור נבקע מפניו.
5. מדוע המקום נקרא מסה ומריבה? (יז,ז) על ריב בני ישראל עם הקב"ה ועל כך שניסו את הקב"ה

מלחמת עמלק (יז, ד"טז)

1. בעקבות התנהגותם של בני ישראל הקב"ה מביא ניסיון חדש על עם ישראל. כיצד נקרא המקום שאליו הגיע עמלק להילחם בהם? (יז,ח) רפידיים
2. מה לומדים מהמילה "ברפידיים" על בני ישראל? (בעל הטורים יז,ח) {ח} ברפידיים. ברף ידים שרפו ידיהם מן המצות: עם ישראל ברפידיים. בגימ' רפו ידיהם מן המצות:
3. למה נסמכה פרשה של מסה ומריבה לפרשת עמלק, ולמה הדבר דומה? (רש"י יז,ח) סמך פרשה זו למקרא זה (י) לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הברך רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נתן לו, וכן שנייה, וכן שלישיית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הברך ראת את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליי ובא הכלב ונשכו:
4. איזה סוג אנשים צריך ציוה משה את יהושע לבחור לצאת למלחמה? הבא שני פירושים. (רש"י יז,ט) גבורים ויראי חטא, שתהא זכותן מסייעתן. דבר אחר בחר לנו אנשים, שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים היו:
5. משה רבינו מצווה את יהושע לאסוף אנשים גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. להיכן הלך משה עם אהרן וחור? (יז,ט"ו) בראש הגבעה
6. למה צריכים דוקא שלושה אנשים משה אהרן וחור לעלות לראש הגבעה? (רש"י יז,י) מכאן לתענית שצריכים שלשה לעבור לפני התיבה, שבתענית היו שרוים
7. מי היה "חור"? (רש"י יז,י) בנה של מרים היה.
8. משה אהרן וחור עמדו בתענית בראש הגבעה. מה הקשר בין ידיו של משה רבינו למלחמה בין ישראל לעמלק? (יז,יא) כאשר משה מרים ידיו ישראל מנצחים וכאשר מוריד ידיו עמלק מנצחים
9. מה עושים אהרן וחור כאשר ידיו של משה היו כבדות? (יז,יב) לוקחים אבן, מושיבים את משה ותומכים בידיו של משה רבינו
10. למה משה יושב על אבן ולא כרית או משהו אחר נוח יותר? (רש"י יז,יב) ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער
11. מובא במשנה במסכת ראש השנה "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלין". משה רבינו עוצר את השמש מלשקוע. מה מצליח לעשות יהושע? (יז,יג) להחליש את עמלק. לא הרג את כולם אלא הרג רק את הגיבורים שלהם.
12. מה הכוונה "ויחלש יהושע"? (רש"י יז,יג) החלשים שבהם השאיר. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, (ג) ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור (ס) של שכניה:
13. הקב"ה מצווה את משה לכתוב בזיכרון בספר ולצוות את יהושע. השלימו: "מחה" _____ השמים" (יז,יד) מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים
14. משה רבינו בונה מזבח לזכר הנס במלחמת עמלק שעם ישראל שיצא ממצרים ולא ידע להילחם הצליח לנצח. מה השבועה שנשבע הקב"ה? (יז,טז) שתהיה מלחמה עולמית (לדור דר) בעמלק
15. למה נאמר בפס' "על כס" ולא על כסא וכמו כן למה נחלק שם הוי"ה בפס' (רש"י יז,טז) ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם

